

Tutanak Dergisi Münderecatı

Rıza Yurddaş*
Cemal Karadağ**

1. Giriş

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun açılışından kapanışına kadar geçen sürede kürsüden veya yerinden yapılan konuşmalar, yoklamalar, oylamalar, laf atmalar, gürültüler, tartışmalar vs. cereyan eden bütün olaylar belli bir esas dahilinde tutanağa alınmaktadır.¹

Osmanlı'dan Cumhuriyete ciddi bir gelenek olarak aktarılan tutanak hizmeti zaman içerisinde geliştirilerek devam ettirilmiştir.

Parlamentoda “tam tutanak” tutulması ve bunların Tutanak Dergisi'yle yayımlanması hususu, 1924 Teşkilatı Esasiye Kanunu ve Dahili Nizamnamesi'nden itibaren bütün Anayasa ve İçtüzüklerde yer almıştır. 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisinin açılmasıyla tutanak hizmetleri de başlamıştır.

Halen yürürlükte olan Anayasamızın 97'nci maddesinin ilk fıkrasında “Türkiye Büyük Millet Meclisindeki görüşmeler açıktır ve tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır.” hükmü yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye Büyük Millet

* TBMM, *Tutanak Müdürlüğü, Uzman Stenograf.*

** TBMM, *Tutanak Müdürlüğü, Münderecat Görevlisi.*

¹ Tutanak Müdürlüğü Tutanak Yazım Rehberi, 2005, s. 3.

Meclisi İçtüzüğü'nün 33 ve 155'inci maddelerinde de tutanak tutulması zorunlu kılınmış ve bunun Tutanak Dergisi'nde yayımlanmasıyla ilgili hususların çerçevesi çizilmiştir.

Tutanak Dergisi Münderecatı, o birleşimde görüşülenler ile o tutanak dergisinde yer alan konular hakkında genel bir bilgi vermesi, Tutanak Dergisi'nde aranılanın kolaylıkla bulunması, tutanak dergilerinin daha kapsamlı ve anlaşılır hale getirilmesi, etkin kullanımının ve azami faydanın temini ve araştırmacılara kolaylık sağlanması amacıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışından günümüze kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Müdürlüğüne hazırlanmaktadır.

Münderecat kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Güncel Türkçe Sözlük'te "mündericat" olarak da yer almakta ve karşılığında "içindekiler" ibaresi bulunmaktadır. Arapça kökenli bir kelime olan münderecat (mündericat) Osmanlıca-Türkçe Sözlük'te ise "Bir kitap, dergi, gazetenin içinde bulunanlar."² olarak tanımlanmaktadır. Bazı sözlüklerde, münderecat kavramının kelime karşılığında "fihrist" sözcüğüne de rastlamak mümkündür.

2. Münderecat Hazırlama Rehberi

2.1. Amacı ve Kapsamı

Kalite Yönetim Sistemi kapsamında düzenlenen Tutanak Müdürlüğü Münderecat Hazırlama Rehberi'nde amaç şöyle belirlenmiştir:

Uzman stenograf kontrolünden geçen zabıtların, Tutanak Dergisi olarak basıma hazır hale getirilmesine kadar olan süreci ifade eden münderecatın hazırlanmasının esaslarını belirlemek.

Aynı rehberde kapsam ise şöyle belirlenmiştir:

Bir birleşime ait tutanaklara, uzman stenograf kontrolünden sonra, konu başlıklarının yapılandırılması ile Tutanak Dergisi'nde bulunması gereken geçen tutanak özeti, gelen kâğıtlar, gündem, sıra sayısı, açık oy tablosu, yazılı sorular

² Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, 24. Baskı, Aydın Kitabevi, , S. 726

ve o zapta girmesi gereken diğer belgelerin yerlerinin belirlenmesi, ilave edilmesi ve bunlara ait konu başlıklarının yapıştirılarak Tutanak Dergisi olarak basıma hazır hale getirilmesine kadar geçen bütün faaliyetleri kapsamaktadır.³

2.1. Tanımlar

Münderecat Hazırlama Rehberi'nde münderecatla ilgili tanımlar aşağıdaki şekilde yapılmıştır.

2.1.1. Gündem

Genel Kurulda görüülecek olan konuların, belli başlıklar altında ve geliş sırasıyla veya kararlaştırılan sırayla yer aldığı broşürdür.

2.1.2. Gelen Kâğıtlar

Başkanlığa sunulan ve ilgili birime havale edilen konuların—komisyon raporları, tezkereler, önergeler, yazılı ve sözlü sorular—yer aldığı broşürdür.

2.1.3. Sıra Sayısı

Komisyonunda görüülen tasarı, teklif ve komisyon raporlarının basılmış halidir.

2.1.4. Açık Oy Tablosu

Genel Kurulda yapılan açık oylamaların kabul, ret, çekimser olarak sayısal tablo haline getirilmesidir.

2.1.5. Konu Başlıkları

Münderecat hazırlanmasına esas teşkil eden ve “Geçen Tutanak Özeti”yle başlayıp “Açıklamalar ve Sataşmalara İlişkin Konuşmalar”la biten 22 ana başlık halindeki münderecat maddeleridir.

Konu başlıkları, Tutanak Dergisi'nin düzenlenmesinde, her konunun başlığı niteliğinde ilgili yerine yerleştirilen ve altında o konu ile ilgili metnin ya da görüşmelerin yer aldığı başlıklardır ve I numaralı münderecat konu

³ Tutanak Müdürlüğü Münderecat Hazırlama Rehberi, 2005, s. 1.

başlığı “Geçen Tutanak Özeti”, XXII numaralı münderecat konu başlığı “Açıklamalar ve Sataşmalara İlişkin Konuşmalar”dır.

Münderecat konu başlıkları listesi aşağıda verilmiştir:

- I. GEÇEN TUTANAK ÖZETİ
- II. BU BİRLEŞİM TUTANAK ÖZETİ (Son birleşim ve tek birleşimli olağanüstü toplantı)
- III. GELEN KÂĞITLAR
- IV. YOKLAMA / YOKLAMALAR (Aynı birleşimde birden fazla yoklama yapılması halinde)
- V. BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI
 - A) Oturum Başkanlarının Konuşmaları
 - B) Gündem Dışı Konuşmalar
 - C) Tezkereler ve Önergeler
 - D) Genel Görüşme, Meclis Soruşturması, Meclis Araştırması ve Gensoru Önergeleri
 - E) Geçen Tutanak Hakkında Konuşmalar
 - F) Çeşitli İşler
 - G) Başkanlık Divanı Kararı
- VI. ÖNERİLER
 - A) Danışma Kurulu Önerileri
 - B) Siyasî Parti Grubu Önerileri
 - C) Başkanlık Önerileri
- VII. SEÇİMLER
- VIII. HÜKÜMET PROGRAMI
- IX. GÜVEN İSTEMİ
- X. GENEL GÖRÜŞME, MECLİS SORUŞTURMASI, MECLİS ARAŞTIRMASI VE GENSORU
 - A) Öngörüşmeler
 - B) Görüşmeler
- XI. KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER
- XII. SORULAR VE CEVAPLAR
 - A) Sözlü Sorular ve Cevapları
 - B) Yazılı Sorular ve Cevapları
- XIII. OYLAMASI YAPILACAK İŞLER
- XIV. DİSİPLİN CEZALARI
- XV. USUL HAKKINDA GÖRÜŞMELER

- XVI. DÜZELTİŞLER
- XVII. TEŞEKKÜR, TEBRİK, TEMENNİ VE TAZİYELER
- XVIII. SÖYLEVLER
- XIX. KİT KOMİSYONU RAPORU
- XX. KOMİSYONLAR BÜLTENİ
- XXI. DÖNEM SONU İŞLER BÜLTENİ
- XXII. AÇIKLAMALAR VE SATAŞMALAR İLİŞKİN
KONUŞMALAR⁴

Şunu hemen belirtmeliyiz ki bu tanımlar, Tutanak Müdürlüğünde gerçekleştirilen münderecat hazırlama sürecinin yalnızca çok küçük bir bölümünü, Tutanak Dergisi'ni elimize aldığımızda ilk olarak gözümüze çarpan “İçindekiler” kısmını ifade etmektedir. Oysa Tutanak Dergisi Münderecatı, çalışmanın giriş kısmında da belirtildiği üzere, bir birleşime ait tutanaklara, uzman stenograf kontrolünden sonra, konu başlıklarının yapılandırılması ile Tutanak Dergisi'nde bulunması gereken geçen tutanak özeti, gelen kâğıtlar, gündem, sıra sayısı, açık oy tablosu, yazılı sorular ve o zapta girmesi gereken diğer belgelerin yerlerinin belirlenmesi, ilave edilmesi ve bunlara ait konu başlıklarının yapılandırılarak Tutanak Dergisi olarak basıma hazır hale getirilmesine kadar geçen bütün işlemleri içine alan bir faaliyetler dizisidir ve sözlüklerde münderecat kavramının karşılığı olarak rastladığımız hiçbir kelime bu süreci ifade etmemektedir.

3. Münderecat Hazırlanmasıyla İlgili Esaslar

3.1 Genel Esaslar

Stenograflar tarafından tutulan tutanaklar, uzman stenograf kontrolünden geçtikten sonra, münderecat hazırlama görevlisi tarafından baştan sona gözden geçirilir ve o birleşime ait konu başlıkları tespit edilir; alt alta sıralanan bu konu başlıklarıyla oluşturulan münderecat taslağı kâğıda dökülür.

Bu taslakta, öncelikle I. Geçen Tutanak Özeti, II. Gelen Kâğıtlar, III. Yoklama/Yoklamalar tespit edilir. Sonra “Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları”

⁴ Tutanak Müdürlüğü Münderecat Hazırlama Rehberi, 2005, s. 1-2.

bölümünde, gündem dışı konuşmalar, tezkereler ve önergeler dikkate alınır, tezkere numaraları Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğünden öğrenilir ve taslağa not edilir. Diğer sıralama, münderecat konu başlıklarının madde numaralarına göre düzenlenir.

Tutanakların yazımı sırasında stenograflar, görüşmeler esnasında konu değiştiğinde o konu ile ilgili münderecat başlığının ilgili yerine yapıştırılabilmesi için yeteri kadar boşluk bırakılır ve tutanaklar gözden geçirilirken, münderecat başlıklarının yapıştırılacağı boşlukların var olup olmadığı ve doğru yerde bırakılıp bırakılmadığı da kontrol edilir.

İkinci aşamada, hazırlanan münderecat taslağı, münderecatla ilgili şablona aktarılır, o birleşime ait “Tutanak Özeti” alınarak, konu başlıklarındaki ifadeler münderecata girecek şekilde düzenlenir ve münderecat başlıkları altında sıralanır. O birleşimde yazılı soru varsa, bunlar da ilgili münderecat başlığının altına işlenir ve hazırlanan metin kâğıda dökülür.

Üçüncü aşamada, dökümü yapılan metinden, konu başlıkları ayrı ayrı kesilerek, o birleşime ait tutanaklar üzerinde bırakılmış boşluklara yapıştırılır. Yapıştırma işlemi tamamlandıktan sonra, bilgisayardaki metin, konu başlıkları esas alınarak yeniden düzenlenir. Bu metin, aynı zamanda Tutanak Dergisi'nin başında yer alan “İçindekiler” bölümünü oluşturur. Bu metinden iki nüsha basılır; bir nüshası konu başlıkları yapıştırılmış tutanağın baş tarafına “İçindekiler” başlığı altında yerleştirilir, ikinci nüshası “Ekler” bölümünden sonra gelmek üzere, yedek olarak ilave edilir.

Son aşamada, bir önceki birleşime ait tutanak özeti “Geçen Tutanak Özeti” ana başlığıyla ve gelen kâğıtlar “Gelen Kâğıtlar” ana başlığıyla “İçindekiler” bölümünden sonra gelmek üzere yerleştirilir. Zaptın sonuna “Ekler” bölümüne ise gündem ve sıra sayıları ilave edilir.

O birleşimde açık oylama tablosu, KİT Komisyonu Raporu, Komisyonlar Bülteni, Dönem Sonu İşler Bülteni varsa, ilgili konu başlığı altında münderecata alınır.⁵

⁵ Tutanak Müdürlüğü Münderecat Hazırlama Rehberi, 2005, s. 1-2.

3.2. Münderecatı Düzenlenmiş Bir Tutanak Dergisinde Yer Alan Konu Başlıkları ve Doküman Listesi

Münderecat boşluklarına münderecat konu başlıkları yerleştirilmiş, baş kısmına da “içindekiler” listesi tanzim edilmiş tutanakların, son kısmına da bazı dokümanlar aşağıda verilen sıra dahilinde yerleştirilmekte ve bir kısım doküman da o birleşime ait tutanak dergisi klasöründe yedeklenmektedir.

Münderecatı düzenlenmiş bir birleşime ait Tutanak Dergisinde yer alan konu başlıkları aşağıda verilmiştir:

- I. İÇİNDEKİLER
- II. GEÇEN TUTANAK ÖZETİ
- III. GELEN KÂĞITLAR
- IV. TUTANAKLAR
- V. YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI
- VI. OYLAMALAR

Yasama yılının ilk birleşimine ait tutanak dergisi münderecatında ve tek birleşimli olağanüstü toplantılara ait tutanak dergisi münderecatında “GEÇEN TUTANAK ÖZETİ” bulunmaz, o birleşime ait tutanak özeti “BU BİRLEŞİM TUTANAK ÖZETİ” başlığı altında yer alır.

22’nci Dönem 5’inci Yasama Yılı’nın başından itibaren açık oylama tabloları da “OYLAMALAR” başlığı altında münderecata alınmaya başlanmıştır. Tutanak yazımı esnasında açık oylamaların tefhiminde, tefhimin bittiği yere bir dipnot konulmakta ve bu dipnotta da açık oylama kesin sonuçlarını gösteren tablonun tutanağın sonunda olduğu belirtilmektedir.

Münderecatı düzenlenmiş bir birleşime ait Tutanak Dergisi’nde yer alan doküman listesi aşağıda verilmiştir:

- I. EKLER
 - Gündem
 - Sıra sayısı
 - Beş yüz kelimeyi geçen önergelerin tam metni
- II. YEDEKLER
 - İçindekiler

- Tutanak özeti
- Uzman stenograf notları
- Okunan tezkere ve önergeler
- Milletvekili konuşma metinleri⁶

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki "Araştırma istemi önergesi beşyüz kelimedenden fazla ise önerge sahipleri beşyüz kelimeyi geçmemek üzere özetini eklemek zorundadır." hükmü gereğince, beş yüz kelimedenden uzun araştırma önergelerinin özeti Genel Kurulda okunur ve bu önergenin tam metni, Münderecatın ekler bölümünde, üçüncü sırada "BEŞ YÜZ KELİMEYİ GEÇEN ÖNERGELERİN TAM METNİ" başlığı altında yer alır. Özeti Genel Kurulda okunan ve tam metni beş yüz kelimeyi geçen genel görüşme, gensoru ve meclis soruşturması önergeleri için de aynı uygulama söz konusudur.

Münderecatın yedekler bölümünde yer alan doküman, Tutanak Dergisi basımevine gönderildikten sonra, ilgili birleşime ait tutanak dergisi dosyasına konular, o tutanak dergisindeki herhangi bir konuya ait itiraz, mahkemelik bir konu veya Tutanak Dergisi'nin basımından sonra herhangi bir hata veya noksan tespit edilmesi durumunda karşılaştırması yapılmak üzere Tutanak Müdürlüğünde muhafaza edilir.

4. Tutanak Dergisi Münderecatı Hazırlanmasının Gelişimi

Tutanak Dergisi münderecatı süreci, yani uzman stenograf kontrolünden geçen zabıtların Tutanak Dergisi haline getirilmesi işlemi, son derece düzenli, dikkatli ve sabırlı bir çalışmayı gerektirmektedir.

Büyük Millet Meclisinin açıldığı 23 Nisan 1920'den günümüze, tutanak dergilerinin daha sistematik, daha kapsamlı, daha anlaşılır hale getirilmesi ve bunlara, aranılana en kısa sürede ulaşılması amacıyla, zaman içerisinde münderecat düzenleme esaslarında ve konu başlıklarında değişimler ve gelişmeler meydana gelmiştir.

⁶ Tutanak Müdürlüğü Münderecat Hazırlama Rehberi, 2005, s. 2.

Bu kapsamda, 23'üncü Yasama Döneminin başlamasıyla birlikte, tutanak yazımı, münderecat ve fihrist konularında Tutanak Müdürlüğü bünyesinde başlatılan bir dizi toplantı ve ekip çalışması neticesinde, münderecat konu başlıklarında da bazı iyileştirmeler yapılmış; daha önce "Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları" başlığı altında bir alt başlık olarak yer alan "Gündem Dışı Konuşmalar" ve "Oturum Başkanlarının Konuşmaları" ile "Çeşitli İşler" ana başlığı altında bir alt başlık olarak yer alan "Ant İçme"lerin, ana başlık haline getirilmesi ve bu üç ana başlığın "Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları" ana başlığından önce münderecatta yer alması benimsenmiştir.

Tutanak dergilerinin başında yer alan ve münderecat işleminin önemli bir bölümü olan "İçindekiler" dizininin, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışından bugüne kadar hazırlanmış olan tutanak dergilerinin başında hangi başlık altında yer aldığı tabloda gösterilmiştir:

Yıllar	"İçindekiler" dizini
1920-1945 yılları arası	Münderecat
1945-1961 yılları arası	İçindekiler
1961-1980 yılları arası	İçindekiler
1980 yılından günümüze	İçindekiler

Tablodan anlaşılacağı üzere, 1920-1945 yılları arasında düzenlenen Büyük Millet Meclisi tutanak dergilerinde hazırlanan münderecatın "İçindekiler" dizini "Münderecat" olarak yer almıştır.⁷

1945-1961 yılları arasında düzenlenen Büyük Millet Meclisi tutanak dergilerinde, 1961-1980 yılları arasında düzenlenen Kurucu Meclis, Cumhuriyet Senatosu, Büyük Millet Meclisi tutanak dergilerinde, hazırlanan münderecatın "İçindekiler" dizini, bugün uygulandığı şekilde "İçindekiler" olarak yer almıştır.⁸

⁷ Birinci Devre Umumi Fihristi, İçtima 1, 2, 3, s. 1.

⁸ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, D:1, T:4, C:35, B:42, S. 1.

1980 yılından günümüze kadar düzenlenen Milli Güvenlik Konseyi, Danışma Meclisi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanak dergilerinde de “İçindekiler” başlığı altında düzenlemeye devam edilmektedir.⁹

5. Bir Tutanak Dergisi Münderecatı Uygulaması

5.1. Görüşülen Konuların Özeti

Genel Kurulun, 1 Ekim 2007 Pazartesi günü 1’inci Birleşiminde görüşmelerin seyri aşağıdaki gibidir:

TBMM Genel Kurulu saat 15.00’te açılmış,

TBMM Başkanı Köksal Toptan, yeni yasama yılının ülkemize, milletimize ve Türkiye Büyük Millet Meclisine hayırlı olmasını dileyen bir konuşma yapmış,

Açış konuşmasını yapmak üzere Genel Kurulu teşrif eden Cumhurbaşkanı, Başkanlıkça “Hoş geldiniz” denilmiş,

İstiklal Marşı söylenmiş,

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, 23’üncü Dönem İkinci Yasama Yılı açış konuşmasını yapmış,

2 Ekim 2007 Salı günü saat 15.00’te toplanmak üzere, birleşime 15.57’de son verilmiştir.¹⁰

5.2. Görüşülen Konuların Tutanak Dergisi “İçindekiler”

Dizininde Yer Alması

Yukarıda seyri verilen 23’üncü Dönemin 2’nci Yasama Yılı’nın İlk Birleşimine ait 57 dakikalık bu kısa görüşme, düzenlenen Tutanak Dergisi’nin “İçindekiler” dizininde aşağıdaki biçimde yer almıştır:

⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, D:23, YY:2, C:2, B:2, S. 1.

¹⁰ Geçen Tutanak Özeti, TBMM Tutanak Dergisi, D:23, YY:2; C:2, B:2, S. 201.

*1'inci Birleşim**1 Ekim 2007 Pazartesi***İÇİNDEKİLER****I. GELEN KÂĞITLAR****II. OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI**

1. TBMM Başkanı Köksal Toptan'ın, yeni yasama yılının ülkemize, milletimize ve Türkiye Büyük Millet Meclisine hayırlı olmasını dileyen konuşması

III. SÖYLEVLER

1. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün, 23'üncü Dönem İkinci Yasama Yılı'nı açış konuşması

IV. SORULAR VE CEVAPLAR

A) Yazılı Sorular ve Cevapları

5.3. Tutanak Dergisinin Ekleri

Tutanak Dergisi'ne "İçindekiler" dizininden sonra, ilk birleşimde geçen tutanak özeti olmadığı için, yalnızca gelen kâğıtlar ilave edilmiş, daha sonra, münderecat konu başlıkları yerleştirilmiş tutanaklar yer almış, Tutanak Dergisi'nin sonunda ise o birleşimde herhangi bir tasarı veya teklif görüşülmediği için sıra sayısı; sözlü soru görüşülmediği için de sözlü sorular ve herhangi bir oylama yapılmadığı için de açık oylama tablosu yer almamış, sadece o birleşimde gelen yazılı sorular ve cevapları yer almıştır.¹¹

5.4. Yedekler

Tutanak Müdürlüğünde muhafaza edilen bu birleşime ait dosyada, Tutanak Dergisinin baş kısmında yer alan "İçindekiler" dizini, bu birleşim için hazırlanan tutanak özeti, görüşmeler sırasında Genel Kurulda görev yapan ve not alan uzman stenografların notları yer almıştır.

¹¹ TBMM Tutanak Dergisi, D: 23, YY: 2; C: 2, B: 1.

Yasama yılının ilk birleşimi olduğu için tezkere ve önerge okunmamış, dolayısıyla herhangi bir tezkere ve önerge dosyada da yer almamış; ayrıca, söz konusu birleşimde yalnızca TBMM Başkanı Köksal Toptan ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül konuşma yaptıkları için, herhangi bir konuşma metni de dosyada yer almamıştır.

6. Sonuç

Tutanak Dergisi Münderecatı hazırlama hizmeti, TBMM Tutanak Müdürlüğü bünyesinde 23 Nisan 1920 günü Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılmasıyla başlamış ve halen yürütülmektedir. Zaman içerisinde konuyla ilgili büyük bir bilgi ve tecrübe birikimi oluşmuş ve bu birikim ışığında gelişmeler ve ihtiyaçlar da göz önüne alınarak bugünkü aşamaya gelinmiştir.

Tutanak Dergisi Münderecatı hazırlama süreci Tutanak Müdürlüğü bünyesinde yürütülen özel bir süreçtir. Geçmişten gelen bu ciddi birikim temel alınmak suretiyle, süreci daha etkin ve verimli hale getirebilmek için iyileştirme çalışmaları sürdürülmektedir.

Münderecat kullanımının okuyucular ve ilgililer tarafından bilinmesi halinde istenen tutanaklara çok daha hızlı ve kolay biçimde ulaşılması mümkündür. TBMM'nin 23 Nisan 1920'den beri tutulmakta olan tutanakları içinde herhangi bir konuda ne söylendiğini bulmaya çalışmak son derece güç görünebilir. Ancak tutanak dilindeki kimi kavramları bilmek bu yönde yapılacak bir araştırmayı çok kolaylaştırabilir. Bu kavramlardan biri de "münderecat" kavramıdır.

Bu bağlamda Tutanak Dergisi aboneleri ve kullanıcılarından, değişik yöntemlerle geri bildirimler alınması ve TBMM Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğü başta olmak üzere Tutanak Dergisi hazırlanmasının her aşamasında katkıda bulunan birimlerle sıkı işbirliğine gidilmesi suretiyle bu sürecin daha da geliştirileceği ve iyileştirileceği düşünülmektedir.